

Казки про жадібність

Як чоловік і ведмідь газдували

Як чоловік і ведмідь газдували

Було це дуже давно. Жив бідний чоловік, мав жінку і повну хату дітей. Та діти ще нічого не знали робити.

Біда і нужда в хаті росте, голод дівчорі гне і мучить. Не знає чоловік, за що і взятися. Літом іде до лісу рубати дрова, щоб заробити копійку. Але з того заробітку утримувати велику родину важко. Не має чоловік землі, щоб наорати, насіяти, бо клаптик у нього такий, на якому всього хатина стоїть.

Біднякова хата недалеко від лісу. Як тільки зима настає, бере чоловік самотяжні санки і йде по дрова до лісу.

Одного разу чоловік пішов з санчатами до лісу й опинився у глибокій хаші. Мало хто і бував тут. Іде, іде, вибрався під високу гору, потрапив на широку долину. І думає собі: «Коли тут ліс повалити, буде поле. А поле вродить хліб».

Зима ще не минула, чоловік дався ліс рубати. Тонку деревину везе додому, колоддя валить докупи з думкою, що навесні підпалить, попелом удобрить землю.

Довго рубав чоловік ліс. Багато навозив собі дров додому. Та прийшла весна, сніг зник. Подався чоловік палити громаду дерева. Тонке гілля обрубав, скинув на громаду. Великі колоди рушити з місця не може. А саме в березні звикли вибиратися з своїх зимових логовищ ведмеді. Виліз із гаври старий бурмило, дивиться, як чоловік мучиться, прийшов близько і каже:

— Що ти, чоловіче, тут робиш?

— Хотів би я очистити поле. Тут далеко, сюди лісники не прийдуть, ніхто видіти не буде, де я господарюю. Хотів би я собі щось посадити і посіяти. Бо діти голодніють, жінка голодніє, а я сам бідую. Так бідую, що з голоду погирати прийдеться.

Задумався ведмідь і каже:

— Бідую зимою і я, бо сиджу в барлозі і лапу ссу. Коли ти мене прийняв би до себе, ми землю обробили б разом, посіяли б разом, а потім врожаєм поділилися. Я виджу, що ти всіх дерев зібрати не в силі, я тобі допоможу.

Домовилися чоловік і ведмідь про спільне газдування. Робота йде добре. Бо яка колода не була б велика, ведмідь легко нею котить з місця на місце. Чоловік тільки командує.

Почали чоловік і ведмідь ярувати. Поле було вже чисте, колоддя спалене. Копає чоловік мотикою, ведмідь — кігтями. Поле вже покопане, треба садити, сіяти.

— Ну,— каже чоловік,— договорімся, що буде тобі: чи зверху, чи знизу?

Ведмідь подумав: «Я видів і таке, що родиться над землею... Попрошу те, що зверху».

— Мені те, що над землею.

— Гаразд!

Приготував чоловік насіння. Посадили на паленищах багато картоплі. А на нивках, де вогонь був, вона родить добре. Насіння зійшло, картопля почала рости. Листя на новині таке, що любо дивитися,— аж чорне. Прийшов час картоплю обкопувати. Чоловік копав мотикою, ведмідь — кігтями. Так обкопали вперше, вдруге.

Після другої обкопки почала дозрівати. Чоловік був неглупий, вже влітку почав носити з врожаєм додому по торбині.

Життя пішло краще. Діти вже не голодні.

Настав час збирати урожай. Прийшов чоловік і ведмідь на ниву. Каже чоловік:

— Дивися, інші люди збирають врожай. Збираймо свій. Коли не зберемо, припаде снігом.

Ведмідь вириває картоплиння, складає до громади, бере на плечі, несе до своєї зимівки. А чоловік спокійно викопує з землі картоплю, бо вже йому картоплиння не заважає. Накопав чоловік картоплі багато, бо врожай був добрий.

Зібралися з нив чоловік і ведмідь, чекають зиму. Поки снігу не було, ведмідь сяк-так живився — виходив на пашу, поїдав картоплиння. А як настала зима, прийшов і голод. Картоплиння пробує їсти, а воно несмачне. Зрозумів ведмідь, що вчинив негаразд.

— Прийде весна, буде інакше. Я візьму собі те, що під землею. Гірко, бідно перебув зиму ведмідь, ледве весни дочекався. Настало тепло. Зустрічає ведмідь чоловіка на полі.

«Будемо інакше миритися!» — думає ведмідь і каже чоловіку:

— Обдурив ти мене, я ледве живий залишився. Тепер візьмеш собі, що буде зверху, я візьму те, що в землі.

— Гаразд!

Приніс чоловік насіння кукурудзи. Засіяли кукурудзою поле, зійшло насіння, почало рости стебелля. Треба кукурудзу обкопувати. Обкопали вперше, обкопали і вдруге.

Прийшла осінь. Чоловік найняв воза, вибрався до лісу за врожаєм.

— Твоє — зверху, моє — в землі! — каже ведмідь.

І взялися збирати посіяне весною. Чоловік наламавав качанів немало, бо вродило добре. Ведмідь вириває з землі коріння.

Прийшла зима. Чоловік з дітьми гараздує, а ведмідь голодніє. Розізлився й думає: «Увиджу того чоловіка, заб'ю його, щоб більше не дурив мене».

Вийшов чоловік на поле, його зустрів ведмідь:

— Двічі дурив ти мене, а тепер я тебе уб'ю. Бо залишишся живим, знову обдуриш.

— Добре, — каже чоловік. — Хочеш мене забити, вбивай. Тільки дай можливість відклонитися до жінки й дітей.

— Гаразд! Іди! Прощайся з сім'єю й повертайся сюди. Тут я тебе і з'їм!

Іде чоловік засмучений. Зустрічає його лисиця. Каже йому:

— Чого ти, чоловіче, такий зажурений?

— Що тобі розповідати? Хіба чимось поможеш?

— А коли поможу? Тільки кажи, яка біда? Я пораджу. Розповів чоловік історію з ведмедем, розповів, як землю обробляли, як сіяли, як врожаєм ділилися. Розповів чоловік і те, як ведмідь залишився незадоволений, як хоче його забити, як він відпустив попрощатися з жінкою.

— Коли ти мені даш міх курей, я тебе обороню.

— Дам, тільки оборони мене.

— Іди додому, візьми сокиру і сани, з якими ходив зимою по дрова. Стань на місце, де чекав тебе ведмідь. Я вийду на високу гору і буду кликати:

— Чоловіче, го-го-гов!

А ти до мене озвися: «Го-го-гов!» Я тобі буду казати:

— Чи видів ти вовка і ведмедя?

Ведмідь питає:

— Для чого тобі вовка і ведмедя?

А я йому:

— Треба їх до війська!

Як почує ведмідь, буде просити, аби ти сказав, що не видів його. Я буду далі звідувати:

— Хто коло тебе?

Ведмідь буде казати:

— Кажи — колода.

— Коло мене колода.

А я знову покличу:

— Чоловіче, го-го-гов!

— Го-го-гов!

— Люди колоду на сани кладуть!

Ведмідь буде просити:

— Клади і мене.

Ти почнеш ведмедя класти на сани, а він буде звідти котитися. А я знову гукну:

— Чоловіче, го-го-гов!

— Го-го-гов!

— Люди колоду до саней прив'язують.

А ведмідь скаже:

— В'яжи і мене!

— Ти ведмедя прив'яжеш. Тоді я знову:

— Чоловіче, го-го-гов!

— Го-го-гов!

— Люди колоду з гіллям не везуть, гілля обрубують. Ведмідь буде казати:

— Бери сокиру, махай, ніби рубаєш.

А ти рубай ведмедя.

Послухав чоловік пораду, вернувся додому, розповів жінці про свою біду. Розповів, як лисиця взялася йому допомогти.

Взяв чоловік під плече сокиру, кинув сани на плече, подався до лісу. Вибігла лисиця на гору й чекає. Втямила вона ведмедя. А тільки прийшов на поле, де його ведмідь чекав, як лисиця гукнула:

— Чоловіче, го-го-гов!

— Го-го-гов!

— Чи ти видів вовка і ведмедя?

Ведмідь злякався і каже:

— Питай, для чого вони?

— Треба їх до війська!

Просить ведмідь:

— Кажі, що ти нас не видів.

— Я їх не видів.

Лисиця знову кличе.

— Чоловіче, го-го-гов!

— Го-го-гов!

— А що коло тебе?

Ведмідь просить:

— Кажі, що колода!

— Коло мене колода.

— Люди колоду на сани кладуть!

Ведмідь шепче:

— Кажі, що й ти кладеш.

— І я кладу.

Ведмідь котиться з саней.

Лисиця знову:

— Чоловіче, го-го-гов!

— Го-го-гов!

— Люди колоду коло саней прив'язують!

Ведмідь тихо:

— Кажи, що ти прив'язуєш.

— І я прив'язую.

Взяв чоловік ланцюга, прив'язав ведмедя до саней.

А лисиця знову:

— Чоловіче, го-го-гов!

— Го-го-гов!

— Люди колоду з гіллям не везуть! Люди гілля обрубують!

Ведмідь тихо:

— Махай сокирою, ніби й ти обрубуюєш.

Вхопив чоловік сокиру і почав рубати ведмедеві ноги. Ведмідь реве, ліс дрижить. Зарубав чоловік ведмедя, ще й шкуру зірвав...

Прискакала лисиця до чоловіка й каже:

— Давай мішок курей!

— Ходи до села! Дам тобі в селі. Як не дати, коли мене ти врятувала від смерті.

Зібралися і йдуть. Коли були недалеко, лисиця стала біля куща й каже:

— Іди, чоловіче, додому, принеси курей сюди!

Прийшов чоловік додому, говорить жінці:

— Ну, жінко! Я, хвалити милостивого, здоровий. Налови курей, неси їх лисиці, бо вона мене оборонила від смерті.

Жінка пошкодувала курей:

— Де я курей дала б лисиці?

— Не кажи дурниць, клади курей до міха! Вони знову у нас розведуться.

Наловила жінка курей, зав'язала до міха. Кинув платню чоловік й несе.

Прийшов до лісу, зустрів лисицю. Розв'язав мішка, випускає курей. Ловить лисиця, кури кудкудакають. Прибіг пес. Кинувся на лисицю. А та давай тікати. Ось-ось має піймати її. Нелегко лисиці втекти. Тільки шмигнула до нори, як пес за задню ногу вхопив її. Лисиця каже:

— Хвалити милостивого, гаразд, що ти вхопив за корінь, а не за ногу.

Почув такі слова пес, подумав, що лисиця правду каже. Випустив ногу з зубів і вхопив за корінь. Затягнулася лисиця до нори й сидить.

Та пес був хитрий. Побачив, що обдурений. Сів коло нори й чекає. «Мусить вийти!» — думає пес.

Лисиця довго не виходила. Та нарешті вийшла. Голодна була й мусила вийти.

Оглядається, перед норою нікого не видить. Пішла до села з думкою, що піймає курку. А пес приготувався, вхопив лисицю і розірвав.

Так бідний чоловік знебувся і ведмедя, і лисиці. А на полі вже не тільки садив картоплю, сіяв кукурудзу, але й сад заклад. Виросли яблуні, сливи, груші. Збудував чоловік в саду хату, перебрався до неї, бо землі довкола вже було більше.

Виросли діти. Хлопці поженилися. Кожен син збудував собі нову хату. Прийшли до бідного чоловіка свати, повіддавалися за парубків дочки. Зяті побудували собі хати. Так довкола одної хати виросло багато нових, і повстало село. А пан, що йому колись належав ліс, не мав сили прогнати людей.

І на цім слові казка закінчилася.